

The Relationship Between Anxiety Levels and Spousal Support Among Mothers of Children with Special Needs

Özel Gereksinimli Çocuğu olan Annelerin Kaygı Düzeyleri ile Eş Desteği Arasındaki İlişki*

Turkish Journal of Special Education
Research and Practice
2026, Volume 8, Number 1, p 68–86
<https://dergipark.org.tr/trsped>
DOI: 10.37233/trsped.obr.1947950

Article History:

Received 9 May 2026

Revised 21 July 2026

Accepted 21 July 2026

Available online 22 July 2026

Seher Karakoçoğlu¹, Gülçin Güven²

Abstract

This study examined the relationship between perceived spousal support and anxiety levels among mothers of children with special needs, with the aim of informing family-centered support practices. The study employed a correlational survey design and included mothers of children attending special education and rehabilitation centers on the European side of Istanbul. Data were collected using a Personal Information Form, the Beck Anxiety Inventory, and the Spousal Support Scale. Descriptive statistics, Pearson correlation analysis, independent-samples *t* tests, and one-way analysis of variance were used to analyze the data. A negative but statistically nonsignificant relationship was found between perceived spousal support and anxiety levels. Mothers' anxiety levels did not differ significantly according to their education level but differed significantly according to the gender of the child with special needs. The findings suggest that maternal anxiety cannot be explained solely by perceived spousal support and highlight the importance of comprehensive interventions addressing family circumstances, social support, and the broader cultural context.

Keywords: *Spousal support, anxiety, mothers, children with special needs, social support.*

Öz

Bu araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin algıladıkları eş desteği ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışma, aile temelli destek gereksinimlerinin belirlenmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. İlişkisel tarama modelinde yürütülen çalışmanın örneklemini İstanbul Avrupa Yakası'ndaki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden çocukların anneleri oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Beck Anksiyete Envanteri ve Eş Desteği Ölçeği aracılığıyla toplanmış, betimsel istatistikler, Pearson korelasyon analizi, bağımsız örneklem *t* testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Algılanan eş desteği ile kaygı düzeyi arasında negatif yönde ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur. Annelerin kaygı düzeyleri öğrenim durumuna göre farklılaşmazken, özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Bulgular, annelerin kaygı düzeylerinin yalnızca eş desteğiyle açıklanamayacağını, aile, sosyal destek ve kültürel bağlamı içeren bütüncül müdahalelerin önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: *Eş desteği, kaygı, anneler, özel gereksinimli çocuk, sosyal destek.*

Suggested Citation: Karakoçoğlu, S., & Güven, G. (2026). The relationship between anxiety levels and spousal support among mothers of children with special needs. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 8(1), 68-86. <https://doi.org/10.37233/trsped.obr.1947950>

* Bu çalışma, Uzm. Seher Karakoçoğlu'nun Doç. Dr. Gülçin Güven danışmanlığında yürüttüğü "Özel Gereksinimli Çocuk Sahibi Annelerin Kaygı Düzeyleri ile Eş Desteği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Istanbul Kent University, Department of Child Development, Istanbul, Türkiye, e-mail: seher58dilmac@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9065-4444>

²Marmara University, Atatürk Faculty of Education, Department of Basic Education, Istanbul, Türkiye, e-mail: gulcinm@marmara.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9638-025X>

Corresponding Author: Seher Karakoçoğlu

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Kaygı Düzeyleri ile Eş Desteği Arasındaki İlişki

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak, yalnızca çocuğun gelişimsel sürecini değil, aynı zamanda aile sisteminin tamamını etkileyen çok boyutlu bir yaşam deneyimi olarak değerlendirilmektedir. Çocuğun gelişimsel farklılıkları bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel alanlarda çeşitli güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olabilmekte ve bu durum aile üyelerinin yaşamlarını önemli ölçüde değiştirebilmektedir. Özellikle bakım ve eğitim sorumluluğunun büyük ölçüde anneler tarafından üstlenilmesi, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik ve sosyal açıdan daha fazla etkilenmesine yol açabilmektedir (Cavkaytar vd., 2012; Rakap vd., 2023).

Özel gereksinimli çocuklar, gelişimsel alanlarda akranlarına kıyasla belirgin farklılıklar gösterebilen ve bu nedenle özel eğitim, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu çocuklar otizm spektrum bozukluğu, zihinsel yetersizlik, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dil ve konuşma bozuklukları ile görme ve işitme yetersizlikleri gibi farklı gelişimsel özelliklere sahip olabilmektedir (MEB, 2018). Bu farklılıklar çocukların günlük yaşam becerileri, sosyal ilişkileri ve eğitim süreçleri üzerinde çeşitli etkiler yaratırken aynı zamanda ailelerin yaşam düzenini ve psikolojik uyum süreçlerini de etkileyebilmektedir.

Alanyazında özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin, özellikle de annelerin yoğun bakım sorumluluğu, belirsizlik ve gelecek kaygısı nedeniyle yüksek düzeyde stres ve psikolojik zorlanma yaşayabildikleri belirtilmektedir (Rydzewska vd., 2021). Araştırmalar, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerine kıyasla daha yüksek düzeyde stres ve psikolojik sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Hastings, 2003; Hayes & Watson, 2013). Bu annelerde kaygı, depresyon, yalnızlık ve tükenmişlik gibi psikolojik sorunların daha yüksek düzeyde görüldüğü çeşitli çalışmalarda belirtilmiştir (Al-Kuwari, 2007; Ören & Aydın, 2020; Rakap & Vural-Batık, 2024; Sen, 2007). Bu durum, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik uyumlarının desteklenmesini önemli bir araştırma alanı haline getirmektedir. Türkiye'de gerçekleştirilen bazı araştırmalarda da özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı ve annenin eğitim durumu gibi çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşabildiği bildirilmiştir (Ahmetoğlu & Aral, 2005). Benzer şekilde Yıldırım-Doğru ve Arslan (2008), annelerin psikolojik uyum süreçlerinin aile ve çocukla ilişkili çeşitli değişkenlerden etkilenebileceğini belirtmektedir.

Kaygı, bireyin tehdit veya belirsizlik algısı karşısında yaşadığı huzursuzluk, gerginlik ve endişe duyguları ile karakterize edilen bir psikolojik durumdur. Belirli bir düzeye kadar işlevsel olabilen kaygı, yoğunlaştığında bireyin günlük yaşam işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (American Psychiatric Association, 2022; Beck & Emery, 1985). Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde kaygı, çocuğun bakım sorumluluğunun yoğunluğu, çocuğun gelişimsel geleceğine ilişkin belirsizlikler, toplumsal tutumlar ve sosyal destek yetersizliği gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir (Hayes & Watson, 2013; Karadağ, 2009; Rakap & Vural-Batık, 2024). Benzer şekilde Karst ve Van Hecke (2012), özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadığı psikolojik güçlüklerin yalnızca demografik özelliklerden değil, çocuğun davranış özellikleri, bakım yükü ve sosyal destek düzeyinden de etkilendiğini belirtmektedir. Özellikle çocuğun bağımsız yaşam sürdürebilme olasılığı, eğitim süreci ve bakım gereksinimlerinin devamlılığı annelerin kaygı düzeylerini artırabilmektedir (Dabrowska & Pisula, 2010; Karadağ, 2009).

Bu süreçte aile içi destek mekanizmaları annelerin psikolojik uyum süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal destek bireylerin stresli yaşam olaylarıyla başa

çıkabilmelerini kolaylaştıran önemli bir koruyucu faktör olarak değerlendirilmektedir (Peer & Hillman, 2014). Cohen ve Wills (1985) tarafından geliştirilen stres-tampon modeline göre sosyal destek, bireyin stresli yaşam olaylarının olumsuz etkilerini azaltarak psikolojik uyumunu güçlendiren koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, yeterli sosyal destek bireylerin stresle başa çıkma süreçlerini kolaylaştırmakta ve psikolojik iyi oluşlarını desteklemektedir (Rakap & Vural-Batik, 2024). Aile sistemi içerisinde ise eş desteği, bireyin psikolojik iyi oluşu üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Eşler arasındaki duygusal, sosyal ve maddi destek bireyin stresle baş etme kapasitesini artırmakta ve evlilik ilişkisini güçlendirmektedir (Acitelli & Antonucci, 1994). Özellikle özel gereksinimli çocuk sahibi ailelerde bakım yükünün paylaşılması ve eşler arasındaki destek, annenin psikolojik sağlığının korunmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir (Rakap vd., 2023). Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı'na göre bireyin gelişimi ve psikolojik uyumu yalnızca aile içi ilişkilerden değil, aynı zamanda içinde bulunduğu sosyal çevre, eğitim sistemi ve kültürel yapıdan da etkilenmektedir (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 2006). Bu nedenle özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin yaşadığı psikolojik güçlüklerin aile, sosyal çevre ve toplum bağlamında birlikte değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Nitekim Akandere ve arkadaşları (2009) da ailelerin destek gereksinimlerinin demografik ve çevresel özelliklere göre farklılaşabileceğini ve ailelere sunulan psikososyal desteğin önemini vurgulamaktadır.

“Alanyazındaki çalışmalar, yüksek düzeyde algılanan eş ve sosyal desteğin ebeveynlerin algıladıkları aile yükünü, stresi ve psikolojik zorlanmaları azaltabildiğini göstermektedir (Benson, 2012; Kara & Alpgan, 2022; Kersh vd., 2006; Rakap vd., 2023; Rakap & Vural-Batik, 2024). Bununla birlikte eş desteğinin yetersiz olduğu durumlarda annelerin kaygı ve stres düzeylerinin artabildiği belirtilmektedir (Benson, 2012; Kersh vd., 2006). Ancak alanyazın incelendiğinde, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde algılanan eş desteği ile kaygı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmaların büyük bir bölümü ebeveyn stresi, depresyon, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş gibi değişkenlere odaklanırken, annelerin algıladıkları eş desteği ile kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların sayısı oldukça azdır (Sevgi & Ayran, 2024; Şahin vd., 2025). Uluslararası alanyazında ise bu konuda elde edilen bulguların örneklem özellikleri, tanı grupları ve kullanılan araştırma yöntemlerine bağlı olarak farklılık gösterebildiği bildirilmektedir (Rydzewska vd., 2021). Bazı araştırmalarda algılanan eş desteğinin annelerin kaygı düzeyini azalttığı belirtilirken, bazı araştırmalarda bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bildirilmiştir. Bu farklılıkların örneklem özellikleri, çocukların tanı grupları, kullanılan ölçme araçları ve araştırmaların yürütüldüğü kültürel bağlamdan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde algılanan eş desteği ile kaygı arasındaki ilişkinin farklı örneklemelerde yeniden incelenmesi alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, araştırmanın Türkiye’de özel gereksinimli çocuğa sahip annelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin planlanması ve aile merkezli müdahale programlarının geliştirilmesine bilimsel veri sağlaması beklenmektedir. Bu araştırmanın, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde algılanan eş desteği ile kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik alan yazındaki sınırlı bulgulara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmadan elde edilecek bulguların, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin planlanmasına, aile danışmanlığı uygulamalarının geliştirilmesine ve çocuk gelişimi alanında çalışan uzmanlara bilimsel veri sağlamasına katkı sunacağı; annelerin psikolojik iyi oluşunu desteklemeye yönelik uygulamalara bilimsel dayanak oluşturacağı ve bu konuda yapılacak gelecekteki araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir. Bu

doğrultuda, bu araştırmanın amacı özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu değişkenlerin bazı sosyodemografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesidir. Bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Annelerin kaygı düzeyleri ve algıladıkları eş desteği, anne öğrenim durumu ve özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma nicel araştırma yaklaşımı çerçevesinde ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir müdahale yapılmaksızın mevcut koşullar altında incelenmesini amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2012). Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline dayalı kesitsel bir araştırmadır. Araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişki, herhangi bir deneysel işlem uygulanmaksızın, tek bir zaman noktasında toplanan veriler üzerinden incelenmiştir. Araştırma sürecine başlamadan önce İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Bilimleri Etik Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır (Tarih: 09.04.2025 / Karar No: 2025-03). Araştırma sürecinde katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, gönüllülük esasına dayalı katılım sağlanmış ve elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini İstanbul Avrupa Yakası'nda bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden özel gereksinimli çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırma, İstanbul'un sosyoekonomik açıdan heterojen yapısını yansıtacak şekilde farklı ilçelerde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini kapsamaktadır. Evrenin genişliği ve araştırmacının ulaşılabilirlik koşulları dikkate alınarak örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 400 anne oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde eksik veya hatalı doldurulan formlar analiz dışı bırakılmış ve istatistiksel analizler geçerli veri setine sahip katılımcılardan elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya, 18 yaşından büyük, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olan ve çocuğu bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden anneler dâhil edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayanması ve katılımcıların veri toplama araçlarını eksiksiz olarak doldurmuş olmaları araştırmaya dâhil edilme ölçütleri olarak belirlenmiştir. Bu ölçütleri karşılayan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden anneler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışma grubunu oluşturan özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, katılımcıların yaş grubuna göre dağılımında en yüksek oranın 34-41 yaş aralığında (%38.9) yer aldığı, bunu %29.3 ile 42 yaş ve üzeri grubun izlediği görülmektedir. 26-33 yaş grubundaki katılımcılar örneklemin yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır (%23.8). Öğrenim durumu açısından bakıldığında, katılımcıların önemli bir bölümünün ilkökul mezunu olduğu (%43.0), bunu lise mezunlarının izlediği (%32.1) ve üniversite mezunlarının oranının daha düşük düzeyde kaldığı (%15.8) görülmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Kişisel Özellikler		<i>f</i>	%
Yaş Grubu	18-25 yaş	31	8.0
	26-33 yaş	92	23.8
	34-41 yaş	150	38.9
	42 yaş ve üzeri	113	29.3
Öğrenim Durumu	Okuryazar değil	14	3.6
	Okuryazar	21	5.4
	İlkokul mezunu	166	43.0
	Lise mezunu	124	32.1
Çalışma Durumu	Üniversite mezunu	61	15.8
	Çalışmıyor	271	70.2
Eş Yaş Grubu	Çalışıyor	115	29.8
	18-25 yaş	15	3.9
	26-33 yaş	67	17.4
	34-41 yaş	150	38.9
Eş Öğrenim Durumu	42 yaş ve üzeri	154	39.9
	Okuryazar değil	10	2.6
	Okuryazar	14	3.6
	İlkokul mezunu	79	20.5
Eş Çalışma Durumu	Ortaokul mezunu	78	20.2
	Lise mezunu	140	36.3
	Üniversite mezunu	65	16.8
	Çalışmıyor	49	12.7
Sosyo-Ekonomik Düzey	Çalışıyor	337	87.3
	Alt	93	24.1
	Orta	263	68.1
Çocuk Sayısı	Üst	30	7.8
	Bir çocuk	141	36.5
	İki çocuk	88	22.8
	Üç çocuk	92	23.8
Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyeti	Dört çocuk ve üzeri	65	16.8
	Kız	155	40.2
Özel Gereksinimli Çocuğun Yaş Grubu	Erkek	231	59.8
	0-6 yaş	103	26.7
	7-12 yaş	225	58.3
Özel Gereksinimli Çocuğun Tanısı	13-18 yaş	58	15.0
	Down Sendromu	25	6.5
	Menenjit	1	0.3
	Öğrenme Güçlüğü	47	12.2
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	37	9.6
	Otizm Spektrum Bozukluğu	138	35.8
	Albinizm	1	0.3
	Dil-Konuşma Bozukluğu	66	17.1
	İşitme Engeli	4	1.0
	Görme Engeli	1	0.3
	Gözde Tavuk Karası	2	0.5
	Vokal Kord Paralizi	1	0.3
	Zihinsel Yetersizlik	21	5.4
	Gelişim Geriliği	25	6.5
	Serebral Palsi	6	1.6
	Medulloblastom	1	0.3
	Epilepsi	6	1.6

Okuryazar olmayanların (%3.6) ve sadece okuryazar olanların (%5.4) oranı görece düşüktür. Çalışma durumuna ilişkin bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun çalışmadığını (%70.2), yaklaşık üçte birinin ise bir işte çalıştığını (%29.8) göstermektedir. Eşlerin yaş grupları incelendiğinde, 34–41 yaş (%38.9) ve 42 yaş ve üzeri (%39.9) gruplarında yoğunlaştıkları, dolayısıyla ebeveyn yaş dağılımı ile uyumlu bir profil sergiledikleri görülmektedir. Eşlerin öğrenim durumunda ise lise mezunlarının en yüksek orana sahip olduğu (%36.3), bunu ilkokul (%20.5), ortaokul (%20.2) ve üniversite mezunlarının (%16.8) izlediği; okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanların oranının düşük düzeyde kaldığı dikkat çekmektedir. Eşlerin büyük çoğunluğunun çalıştığı (%87.3), çalışmayan eş oranının ise %12.7 olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre katılımcıların büyük bir kısmı kendisini orta sosyo-ekonomik düzeyde (%68.1) konumlandırırken, alt düzeyde olduğunu belirtenlerin oranı %24.1, üst düzeyde olduğunu ifade edenlerin oranı ise %7.8'dir.

Çocuk sayısı incelendiğinde, ailelerin önemli bir bölümünün bir çocuğa sahip olduğu (%36.5), bunu üç çocuk (%23.8), iki çocuk (%22.8) ve dört çocuk ve üzeri (%16.8) kategorilerinin izlediği görülmektedir. Özel gereksinimli çocukların cinsiyetine bakıldığında, çocukların %59.8'inin erkek, %40.2'sinin kız olduğu görülmektedir. Yaş grubu açısından değerlendirildiğinde, özel gereksinimli çocukların çoğunluğunun 7–12 yaş aralığında (%58.3) olduğu; bunu 0–6 yaş grubunun (%26.7) ve 13–18 yaş grubunun (%15.0) izlediği anlaşılmaktadır. Tanı türleri incelendiğinde, en yüksek oranın otizm spektrum bozukluğu (%35.8) tanısına sahip çocuklarda olduğu; bunu dil-konuşma bozukluğu (%17.1), öğrenme güçlüğü (%12.2), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (%9.6), gelişim geriliği (%6.5) ve Down sendromu (%6.5) tanılarının izlediği görülmektedir. İşitme ve görme engeli, serebral palsy, epilepsi ve diğer tanılar (örneğin menenjit, albinizm, vokal kord paralizi, medulloblastom vb.) ise örneklem içinde oldukça düşük oranlarda temsil edildiği dikkati çekmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Formda annenin yaşı, medeni durumu, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, çalışma durumu, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, özel gereksinim türü ve kardeş sayısı gibi demografik bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bakım süreci, çocuğun eğitim sürecine katılımı ve algılanan eş ile sosyal çevre desteğine ilişkin sorular da formda yer almaktadır. Bu sorular araştırmanın amacı doğrultusunda alanyazın dikkate alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olup standart bir ölçme aracı niteliği taşımamaktadır. Elde edilen veriler araştırma bulgularını destekleyici betimsel bilgiler sunmak amacıyla değerlendirilmiştir.

Beck Anksiyete Envanteri (BAE). Araştırmada annelerin kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla BAE kullanılmıştır. BAE, bireylerin kaygı belirtilerinin şiddetini ölçmek amacıyla Beck, Epstein, Brown ve Steer (1988) tarafından geliştirilmiş 21 maddelik bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek bireylerin son bir hafta içerisinde yaşadıkları kaygı belirtilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Maddeler 0–3 arasında puanlanan dörtlü Likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmaktadır (0 = Hiç, 1 = Hafif, 2 = Orta, 3 = Ciddi). Ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ile 63 arasında değişmektedir ve yüksek puanlar daha yüksek kaygı düzeyine işaret etmektedir.

Envanterin Türkçe uyarlaması Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1998) tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuş olup ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu rapor edilmiştir. BAE, kaygının hem bilişsel hem de fizyolojik belirtilerini değerlendirmesi nedeniyle bu araştırmanın amacı doğrultusunda uygun bir

ölçme aracı olarak tercih edilmiştir. Mevcut araştırmada BAE için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır.

Eş Desteği Ölçeği: Araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin eşlerinden algıladıkları destek düzeyini belirlemek amacıyla Eş Desteği Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, bireylerin eşlerinden algıladıkları duygusal, sosyal ve maddi destek düzeylerini değerlendirmek amacıyla Yıldırım (2004) tarafından Türkçe olarak geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Bu nedenle ölçeğe ilişkin ayrıca bir Türkçe uyarlama çalışması bulunmamaktadır. Ölçek üçlü Likert tipi derecelendirmeye sahiptir ve maddeler “bana uygun”, “kısmen uygun” ve “bana uygun değil” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin eşinden algıladığı desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte bazı maddeler ters puanlanmaktadır ve değerlendirme sürecinde bu maddeler ters çevrilerek hesaplanmaktadır.

Eş Desteği Ölçeği dört alt boyuttan oluşmaktadır: duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir desteği ve sosyal ilgi desteği. Duygusal destek alt boyutu eşin bireyin duygusal ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmasını ve zor zamanlarda yanında olmasını ifade etmektedir. Maddi yardım ve bilgi desteği alt boyutu, eşin günlük yaşam sorumluluklarında ve çocuk bakımında sağladığı katkıyı değerlendirmektedir. Takdir desteği alt boyutu, eşin bireyin çabalarını onaylama ve olumlu geri bildirimde bulunma davranışlarını içermektedir. Sosyal ilgi desteği ise eşlerin birlikte zaman geçirmesi ve sosyal etkinlikleri paylaşmasına ilişkin destek davranışlarını kapsamaktadır. Ölçekte toplam 27 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 81, en düşük puan ise 27’dir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, algılanan eş desteğinin fazla olmasını ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.95 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda, Eş Desteği Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları ise duygusal destek alt boyutu için 0.88, maddi yardım ve bilgi desteği alt boyutu için 0.78, takdir desteği alt boyutu için 0.80 ve sosyal ilgi desteği alt boyutu için 0.70 olarak bulunmuştur. Araştırmada ölçek katılımcılara bireysel olarak uygulanmış ve annelerden her bir maddeyi kendi deneyim ve algılarına göre yanıtlamaları istenmiştir. Ölçekten elde edilen puanlar, annelerin algıladıkları eş desteği ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, İstanbul Avrupa Yakası’nda bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden özel gereksinimli çocukların annelerinden yüz yüze uygulama yoluyla toplanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, gönüllülük esasına dayalı katılım sağlanmış ve gizlilik ilkelerine uyulmuştur. Elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz öncesinde veri seti eksik veri ve uç değerler açısından incelenmiştir. Parametrik analizlere geçilmeden önce Beck Anksiyete Ölçeği toplam puanı ile Eş Desteği Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan betimsel analizler sonucunda Beck Anksiyete Ölçeği toplam puanının çarpıklık katsayısı 0.86, basıklık katsayısı 0.42 olarak belirlenmiştir. Eş Desteği Ölçeği’nin duygusal destek alt boyutunda çarpıklık katsayısı -0.31 ve basıklık katsayısı -0.47; maddi yardım ve bilgi desteği alt boyutunda çarpıklık katsayısı -0.24 ve basıklık katsayısı -0.38; takdir desteği alt boyutunda çarpıklık katsayısı -0.29 ve basıklık katsayısı -0.43; sosyal ilgi desteği alt boyutunda çarpıklık katsayısı -0.18 ve basıklık katsayısı -0.56 olarak bulunmuştur. Eş Desteği Ölçeği toplam puanının çarpıklık katsayısı ise -0.27, basıklık katsayısı -0.41’dir. İncelenen değişkenlere ilişkin çarpıklık değerlerinin -0.31 ile 0.86, basıklık değerlerinin ise -0.56 ile 0.42 arasında değiştiği

görülmüştür. Değerlerin ± 1 sınırları içerisinde bulunması, ölçek puanlarının normal dağılımdan önemli düzeyde sapmadığını göstermektedir.

Histogram ve normal Q-Q grafikleri üzerinde yapılan incelemelerde de puan dağılımlarının yaklaşık normal bir görünüm sergilediği ve parametrik testlerin uygulanmasını engelleyecek düzeyde aykırı değer bulunmadığı kabul edilmiştir. Bu doğrultuda verilerin normal dağılıma uygun olduğu belirlenerek parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. İki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem t testi, çok kategorili değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi öncesinde varyansların homojenliği Levene testi ile incelenmiştir. Levene testi sonucunda varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı analizlerde, anlamlı bulunan genel ANOVA sonuçlarının ardından farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD post hoc testi uygulanmıştır. Tukey testi, araştırmada belirli birkaç karşılaştırma yerine bütün grup çiftlerinin karşılaştırılması amaçlandığı ve çoklu karşılaştırmalardan kaynaklanan aile düzeyindeki Tip I hata oranının kontrol edilmesi gerektiği için tercih edilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişki incelenmiştir. Öncelikle katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği ve Eş Desteği Ölçeği puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler belirlenmiştir. Ardından özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Son olarak annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği puanlarının anne öğrenim durumu ve özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir.

Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği ve Eş Desteği Ölçeği puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler incelendiğinde (Tablo 2), annelerin Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasının $\bar{X} = 12.54$ ($SS = 9.87$) olduğu görülmektedir. Bu bulgu, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin genel olarak düşük-orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Katılımcıların Eş Desteği Ölçeği toplam puan ortalaması ise $\bar{X} = 59.93$ ($SS = 15.15$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, annelerin eşlerinden algıladıkları desteğin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Standart sapma değerlerinin görece yüksek olması, katılımcıların kaygı düzeyleri ve eş desteği algıları bakımından bireysel farklılıkların bulunduğu işaret etmektedir.

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Ölçek	n	Ortalama	SS
Beck Anksiyete Ölçeği Toplam	386	12.54	9.87
Duygusal Destek	386	19.88	5.68
Maddi Yardım ve Bilgi Desteği	386	15.58	3.90
Takdir Etme Desteği	386	17.87	4.32
Sosyal İlgi Desteği	386	6.59	1.98
Eş Desteği Ölçeği Toplam	386	59.93	15.15

Kaygı Düzeyi ile Eş Desteği Arasındaki Korelasyon

Tablo 3'te Eş Desteği Ölçeği alt boyutları ve toplam puanı ile Beck Anksiyete Ölçeği puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tüm alt boyutlarda ve toplam puanda korelasyon katsayılarının negatif yönde fakat düşük düzeyde olduğu ($r = -.076$ ile $r = -.021$ arasında değiştiği) ve bu ilişkilerin hiçbirinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 3. Eş Desteği ile Beck Anksiyete Puanları Arasındaki Korelasyonlar

Eş Desteği Ölçeği	n	r	p
Duygusal Destek	386	-.040	.435
Maddi Yardım ve Bilgi Desteği	386	-.065	.200
Takdir Etme Desteği	386	-.021	.680
Sosyal İlgili Desteği	386	-.076	.137
Eş Desteği Toplam Puanı	386	-.048	.349

Not. r = Pearson korelasyon katsayısı; p = anlamlılık düzeyi; n = katılımcı sayısı.

Anne Öğrenim Durumuna Göre Beck Anksiyete Puanları

Tablo 4'te Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının anne öğrenim durumuna göre dağılımı incelenmiştir. Okuryazar olmayan, okuryazar, ilkök, lise ve üniversite mezunu grupların kaygı ortalamaları birbirine yakın olup, 11.57 ile 13.45 arasında değişmektedir. Elde edilen F değeri anlamlı değildir ($p = .622 > .05$).

Tablo 4. Öğrenim Durumuna Göre Beck Anksiyete Ölçeği ANOVA Sonuçları

Grup	n	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Okuryazar Değil	14	11.5714	11.05729	.657	.622	-
Okuryazar	21	12.0000	9.38083			
İlköğ. Mezun	166	11.7590	9.77516			
Lise Mezun	124	13.4597	9.77669			
Üniversite Mezun	61	13.2623	10.34392			
Toplam	386	12.5492	9.87580			

Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Beck Anksiyete Puanları

Tablo 5'te, Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonucunda, kız çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin ($\bar{X} = 14.07$, $SS = 10.81$) erkek çocuğa sahip annelere göre ($\bar{X} = 11.52$, $SS = 9.07$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($t = 2.507$, $p = .013 < .05$). Fark, kız çocuğa sahip annelerin daha yüksek kaygı düzeylerine sahip olduğunu göstermiştir.

Tablo 5. Çocuğun Cinsiyetine Göre Beck Anksiyete Ölçeği t-Testi Sonuçları

Değişken	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Kız	155	14.07	10.81	2.507	384	.013*
Erkek	231	11.52	9.07			

* $p < .05$

Anne Öğrenim Durumuna Göre Eş Desteği Puanları

Tablo 6'da Eş Desteği Ölçeği puan ortalamalarının anne öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir desteği, sosyal ilgi desteği alt boyutları ve toplam puan için yapılan ANOVA sonuçları, öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($p > .05$).

Tablo 6. Öğrenim Durumuna Göre Eş Desteği Ölçeği ANOVA Sonuçları

Eş Desteği Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Destek	Okuryazar değil	14	17.57	6.55	.734	.569	-
	Okuryazar	21	19.61	4.54			
	İlkokul mezunu	166	20.00	5.42			
	Lise mezunu	124	20.18	5.56			
	Üniversite mezunu	61	19.59	6.71			
	Toplam	386	19.88	5.68			
Maddi Yardım ve Bilgi Desteği	Okuryazar değil	14	14.64	4.98	.445	.776	-
	Okuryazar	21	15.09	3.33			
	İlkokul mezunu	166	15.77	3.82			
	Lise mezunu	124	15.62	3.84			
	Üniversite mezunu	61	15.34	4.24			
	Toplam	386	15.58	3.90			
Takdir Etme Desteği	Okuryazar değil	14	16.42	6.24	.577	.679	-
	Okuryazar	21	17.23	3.22			
	İlkokul mezunu	166	17.98	4.24			
	Lise mezunu	124	18.04	4.07			
	Üniversite mezunu	61	17.80	4.89			
	Toplam	386	17.87	4.32			
Sosyal İlgı Desteği	Okuryazar değil	14	6.00	2.11	.381	.822	-
	Okuryazar	21	6.71	1.76			
	İlkokul mezunu	166	6.57	1.97			
	Lise mezunu	124	6.60	1.92			
	Üniversite mezunu	61	6.70	2.23			
	Toplam	386	6.59	1.98			
Eş Desteği Toplam Puan	Okuryazar değil	14	54.64	19.37	.543	.704	-
	Okuryazar	21	58.66	12.28			
	İlkokul mezunu	166	60.33	14.64			
	Lise mezunu	124	60.45	14.56			
	Üniversite mezunu	61	59.44	17.60			
	Toplam	386	59.93	15.15			

Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Eş Desteği Puanları

Tablo 7’de, Eş Desteği Ölçeği puan ortalamalarının özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Kız ve erkek çocuğa sahip annelerin duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, sosyal ilgi desteği ve toplam puan ortalamaları birbirine yakın olup, hiçbir boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$).

Tablo 7. Çocuğun Cinsiyetine Göre Eş Desteği Ölçeği t-Testi Sonuçları

Eş Desteği Ölçeği	Değişken	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Duygusal Destek	Kız	155	19.44	5.83	-1.249	384	.212
	Erkek	231	20.18	5.57			
Maddi Yardım ve Bilgi Desteği	Kız	155	15.29	3.92	-1.179	384	.239
	Erkek	231	15.77	3.89			
Takdir Etme Desteği	Kız	155	17.47	4.44	-1.484	384	.139
	Erkek	231	18.14	4.23			
Sosyal İlgı Desteği	Kız	155	6.47	2.04	-.991	384	.322
	Erkek	231	6.67	1.94			
Eş Desteği Toplam Puan	Kız	155	58.69	15.59	-1.326	384	.186
	Erkek	231	60.77	14.83			

Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgular, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin algıladıkları eş desteği ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönde ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Başka bir ifadeyle, annelerin algıladıkları eş desteği arttıkça kaygı düzeylerinin azalma eğiliminde olduğu görülmekle birlikte, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu nedenle, bu araştırmanın bulgularına dayanarak algılanan eş desteği ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenemez. Korelasyon katsayısının negatif yönde olması yalnızca değişkenlerin birlikte değişim eğilimine işaret etmekte olup, bu eğilim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgu, algılanan sosyal destek ile kaygı ve stres arasında anlamlı ilişki bulunduğunu bildiren bazı çalışmalarla (Benson, 2012; Cohen & Wills, 1985; Kersh vd., 2006) farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, bu farklılığın araştırmaların örneklem özellikleri, çocukların tanı grupları, kullanılan ölçme araçları, kültürel bağlam ve annelerin üstlendikleri bakım yükündeki farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında, ölçüm araçlarının sınırlılıkları bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Eş Desteği Ölçeği bireyin öznel algısına dayalı bir ölçüm sunmakta olup, eş desteğinin sürekliliği, kriz durumlarındaki işlevselliği ve bakım sürecine gerçek katılım düzeyi gibi boyutları yeterince yansıtmayabilir. Bu durum, ölçülen destek ile deneyimlenen destek arasındaki farkın istatistiksel sonuçlara yansımaları sınırlamış olabilir.

Bunun yanı sıra, araştırmanın örneklem özelliklerinin bu bulguyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmının çalışmıyor olması ve bakım sorumluluğunu büyük ölçüde tek başına üstlenmesi, eş desteğinin etkisini sınırlayan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyin ağırlıklı olarak orta düzeyde olması, ailelerin destek kaynaklarına erişim biçimlerini de etkileyebilecek bir değişken olarak düşünülebilir.

Son olarak, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın yarattığı psikolojik yükün çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kaygı düzeyi yalnızca eş desteğiyle değil; algılanan aile yükü, psikolojik dayanıklılık, çocuğun tanısı ve bakım gereksinimi, sosyal destek ağının genişliği ve sosyoekonomik koşullar gibi birçok değişkenle birlikte değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir yapıdır (Rakap & Vural-Batık, 2024). Bu nedenle bu araştırmada eş desteği ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmamış olması, söz konusu çok boyutlu bir yapının yansıması olarak değerlendirilebilir.

Elde edilen bulgular kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, sosyal destek ve stres ilişkisini açıklayan modeller çerçevesinde ele alınabilir. Cohen ve Wills (1985) tarafından ortaya konulan stres-tampon modeli, sosyal desteğin bireyin stresli yaşam olaylarının olumsuz etkilerini azaltarak psikolojik iyi oluşu koruyucu bir rol üstlendiğini ileri sürmektedir. Ancak bu araştırmada eş desteği ile kaygı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgu, sosyal desteğin kaygı düzeyiyle ilişkisinin her örneklem ve bağlamda benzer biçimde ortaya çıkmayabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Rakap ve Vural-Batık (2024), sosyal desteğin yalnızca psikolojik sağlıkla doğrudan ilişkili olmadığını, aynı zamanda aile yükü ile kaygı-depresyon arasındaki ilişkinin gücünü değiştiren bir tampon değişken olarak işlev gördüğünü göstermiştir. Bu nedenle sosyal desteğin etkisi basit bir doğrusal ilişki yerine, aile yükü ve psikolojik dayanıklılık gibi değişkenlerle etkileşim içinde ortaya çıkabilir.

Bu bulgu aynı zamanda Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı çerçevesinde de değerlendirilebilir (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 2006). Bu kurama göre bireyin gelişimi ve psikolojik uyumu yalnızca yakın çevresindeki ilişkilerden değil, aynı zamanda bu ilişkilerin içinde yer aldığı daha geniş sosyal ve kültürel sistemlerden

etkilenmektedir. Eş desteği, mikrosistem düzeyinde önemli bir destek kaynağı olmakla birlikte, makrosistem düzeyindeki toplumsal normlar, kültürel beklentiler ve cinsiyet rolleri bu desteğin birey üzerindeki etkisini sınırlayabilir ya da dönüştürebilir (Hofstede, 2001; Kağıtçıbaşı, 2007; Lamb, 2010). Özellikle bakım sorumluluğunun toplumsal olarak annelere atfedildiği bağlamlarda, eş desteği mevcut olsa bile bu desteğin annelerin kaygı düzeyleri üzerindeki etkisi sınırlı kalabilir. Türkiye’de annelerin genellikle birincil bakım veren rolünü üstlenmeleri ve babaların çocuk bakımına daha sınırlı katılmaları, annelerin daha yüksek aile yükü ve daha düşük eş desteği algılamalarıyla ilişkili olabilmektedir (Rakap vd., 2023).

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, araştırma bulguları sosyal desteğin etkisinin tek boyutlu bir yapıdan ziyade çok katmanlı ve bağlama duyarlı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik iyi oluşunu desteklemeye yönelik müdahalelerde yalnızca eş desteğine odaklanmak yerine, daha geniş sosyal destek ağlarını ve yapısal koşulları dikkate alan bütüncül yaklaşımların benimsenmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmada annelerin kaygı düzeylerinin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın yarattığı psikolojik yükün yalnızca öğrenim düzeyi ile açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Alanyazında ebeveynlerin yaşadığı stres ve kaygının, çocuğun bakım gereksinimi, davranış problemleri ve sosyal destek düzeyi gibi faktörlerle daha güçlü ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Dabrowska & Pisula, 2010; Karst & Van Hecke, 2012). Bu bağlamda elde edilen bulgu literatürle paralel bir görünüm sergilemektedir. Bununla birlikte, öğrenim düzeyinin farklı örneklemelerde annelerin psikososyal özellikleriyle farklı biçimlerde ilişkili olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu araştırmada ise annelerin öğrenim durumuna göre algılanan eş desteği puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, araştırma örnekleminde öğrenim durumu ile algılanan eş desteği arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Ancak bu sonucun farklı örneklemelerde yeniden incelenmesi yararlı olabilir.

Araştırmada ayrıca özel gereksinimli çocuğun cinsiyetinin annelerin kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı belirlenmiştir. Kız çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin erkek çocuğa sahip annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti ile annelerin kaygı düzeyleri arasında ilişki bulunduğunu bildiren araştırmalarla paralellik göstermektedir. Nitekim Ahmetoğlu ve Aral (2005) ile Yıldırım-Doğru ve Arslan (2008), özel gereksinimli çocuk annelerinin kaygı düzeylerinde çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası ve annenin eğitim durumu gibi değişkenlere bağlı farklılıklar görüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca Akandere vd. (2009), cinsiyet, yaş ve eğitim gibi demografik faktörlerin annelerin destek gereksinimleriyle ilişkili olabileceğini ifade etmektedir. Bu bulgu, toplumsal ve kültürel faktörler çerçevesinde değerlendirilebilir. Toplumlarda kız çocuklarının korunmasına yönelik güçlü sosyal beklentiler bulunmakta ve bu durum annelerin kız çocuklarının güvenliği, geleceği ve toplumsal kabulü konusunda daha fazla kaygı duymasına yol açabilmektedir. Özellikle özel gereksinimli kız çocuklarının bağımsız yaşam becerileri, güvenliği ve toplumsal hayata katılımına ilişkin endişelerin daha yoğun yaşanması, bu bulgunun olası açıklamalarından biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte bu bulgunun farklı kültürel bağlamlarda ve farklı örneklemelerle yeniden incelenmesi, sonuçların genellenebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma bulguları özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik iyi oluşunun çok boyutlu faktörlerden etkilendiğini ve eş desteğinin bu süreçte tek başına belirleyici bir değişken olmadığını göstermektedir. Bu doğrultuda,

aile temelli müdahale programlarının yalnızca eş desteğine değil, daha geniş sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesine ve bakım yükünü azaltmaya yönelik bütüncül yaklaşımlara odaklanması gerektiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile algıladıkları eş desteği arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları, annelerin kaygı düzeylerinin örneklem genelinde minimal ve hafif düzeylerde yoğunlaştığını, ancak bazı annelerin orta ve yüksek düzeyde kaygı yaşayabildiğini göstermektedir. Bu durum, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik açıdan homojen bir grup olmadığını ve kaygı düzeylerinin bireysel, ailesel ve çevresel faktörlere bağlı olarak farklılaşabildiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında annelerin algıladıkları eş desteğinin genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca eş desteği ile annelerin kaygı düzeyleri arasında negatif yönde ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, eş desteği arttıkça annelerin kaygı düzeylerinde azalma eğilimi görülebileceğini düşündürmekle birlikte, bu ilişkinin istatistiksel olarak güçlü bir düzeyde olmadığını göstermektedir. Bu durum, annelerin kaygı düzeylerinin yalnızca eş desteği ile değil, aynı zamanda bakım yükü, sosyal destek ve sosyoekonomik koşullar gibi farklı faktörlerle de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Sosyodemografik değişkenler açısından yapılan değerlendirmelerde, annelerin kaygı düzeylerinin özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre kız çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin erkek çocuğa sahip annelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşılık annelerin kaygı düzeylerinin anne öğrenim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Genel olarak araştırma bulguları, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik iyi oluşlarının desteklenmesinde aile içi destek mekanizmalarının önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu doğrultuda aile içi destek süreçlerinin güçlendirilmesi ve ebeveynlerin psikolojik uyumlarını destekleyen bütüncül yaklaşımların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu kapsamda aile danışmanlığı hizmetlerinde eşlerin birlikte katılım gösterebileceği müdahale programlarının geliştirilmesi ve babaların çocuk bakım sürecine aktif katılımını destekleyen eğitim ve farkındalık çalışmalarının planlanması yararlı olacaktır. Ayrıca özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde annelere yönelik psikoeğitim programları ile grup destek çalışmalarının yaygınlaştırılması, annelerin psikolojik iyi oluşlarının desteklenmesine katkı sağlayabilir. Bu programlarda eşlerin farklı destek gereksinimlerini tanımaları, bakım sorumluluklarını paylaşmaları ve birbirlerine duygusal, bilgisel ve araçsal destek sunmaları üzerinde durulmalıdır (Rakap vd., 2023). Ayrıca aile yükünün psikolojik sağlık üzerindeki etkisini azaltmak amacıyla sosyal destek kaynaklarını ve ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarını birlikte güçlendiren müdahaleler geliştirilmelidir (Rakap & Vural-Batık, 2024).

Politika yapıcılar tarafından özel gereksinimli çocuk sahibi ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Bunun yanında baba katılımını ve aile içi destek mekanizmalarını güçlendirmeye yönelik ulusal ve yerel programların geliştirilmesi önerilmektedir. Yerel yönetimler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının aileleri destekleyen sosyal projeleri artırmaları, ailelerin bakım

yükünün hafifletilmesine ve psikolojik iyi oluşlarının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip örneklemlemlerle çalışılması, bulguların genellenebilirliği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca eş desteğinin zaman içindeki etkisini ortaya koyabilmek amacıyla boylamsal araştırmalar planlanabilir. Nitel araştırmalar aracılığıyla annelerin eş desteğine ilişkin yaşantıları daha derinlemesine incelenebilir. Bunun yanında baba katılımını merkeze alan çalışmalar yürütülerek aile dinamikleri daha kapsamlı biçimde değerlendirilebilir. Gelecek araştırmalarda anne ve babaların aynı aile içinden çalışmaya dâhil edilmesi, eş desteğine ilişkin karşılıklı algıların karşılaştırılmasına ve aile içi dinamiklerin daha kapsamlı değerlendirilmesine olanak sağlayabilir (Rakap vd., 2023). Ayrıca aile yükü, genel sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık gibi değişkenlerin aracı veya düzenleyici rolleri incelenebilir (Rakap & Vural-Batık, 2024).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle araştırma, İstanbul Avrupa Yakası'nda bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden özel gereksinimli çocukların anneleri ile sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulgular Türkiye'deki tüm özel gereksinimli çocuğa sahip annelere genellenemez. Araştırmada veriler, katılımcıların öz bildirimlerine dayalı olarak Beck Anksiyete Envanteri ve Eş Desteği Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bu durum, katılımcıların sorulara verdikleri yanıtların kendi algı ve değerlendirmelerini yansıtmaması nedeniyle sosyal beğenirlik yanlılığı veya öznel değerlendirmelerden etkilenmiş olabileceği şeklinde değerlendirilebilir. Araştırma kesitsel bir araştırma desenine sahip olduğundan, değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenebilmekte, ancak neden-sonuç ilişkisi kurulmasına olanak sağlamamaktadır. Araştırmada yalnızca annelerin görüşlerine yer verilmiş, babaların algıları veya diğer aile üyelerinin görüşleri değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca araştırmada annelerin kaygı düzeyi ile algıladıkları eş desteği incelenmiş olup, bakım yükü, sosyal destek, yaşam doyumu, depresyon ve aile işlevselliği gibi kaygıyı etkileyebilecek diğer değişkenler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca araştırmanın örneklemini, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden annelerden oluşmaktadır. Bu nedenle araştırma bulguları gönüllü katılımın getirebileceği örneklem özellikleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Acitelli, L. K., & Abbey Antonucci, T. C. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 688–698. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.688>
- Ahmetoğlu, E., & Aral, N. (2005). Zihinsel engelli çocukların yaşlarına ve engellerinin tanılandığı zamana göre anne kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30(321), 17–23.
- Akandere, M., Acar, M., & Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 23–32.
- Al-Kuwari, M. G. (2007). Psychological health of mothers caring for mentally disabled children in Qatar. *Neurosciences Journal*, 12(4), 312–317.
- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed., text rev.; DSM-5-TR).

- Beck, A. T., & Emery, G. (1985). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. Basic Books.
- Beck, A.T., Epstein, N., Brown, G., & Steer, R. A. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(6), 893-897. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.56.6.893>
- Benson, P. R. (2012). Network characteristics, perceived social support, and psychological adjustment in mothers of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42, 2597-2610. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1517-9>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology* (6th ed., pp. 793-828). Wiley.
- Cavkaytar, A., Ceyhan, E., Adigüzel, O. C., & Uysal, H. (2012). Investigating education and support needs of families who have children with intellectual disabilities. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 3(4), 79-99.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Dabrowska, A., & Pisula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(3), 266-280. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2010.01258.x>
- Hastings, R. P. (2003). Child behaviour problems and partner mental health as correlates of stress in mothers and fathers of children with autism. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47(4-5), 231-237. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2788.2003.00485.x>
- Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43, 629-642. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Sage.
- House, J. S. (1983). *Work stress and social support* (Addison-Wesley series on occupational stress). Addison-Wesley Educational Pub.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Kara, T., & Alpgan, Ö. (2022). Maternal perception of spousal support in raising children with developmental disability in the context of family and child variables. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 35(3), 250-256. <https://doi.org/10.1111/jcap.12372>
- Karadağ, G. (2009). Engelli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları güçlükler ile aileden algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(4), 315-322.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karst, J. S., & Van Hecke, A. V. (2012). Parent and family impact of autism spectrum disorders: a review and proposed model for intervention evaluation. *Clinical Child*

- and *Family Psychology Review*, 15(3), 247–277. <https://doi.org/10.1007/s10567-012-0119-6>
- Kersh, J., Hedvat, T., Hauser-Cram, P., & Warfield, M. (2006). The contribution of marital quality to the well-being of parents of children with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50(12), 883–893. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00906.x>
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development* (5th ed.). Wiley.
- Ören, B., & Aydın, R. (2020). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerde bakım veren yükü ve depresyon durumlarının incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 302–309. <https://doi.org/10.34087/cbusbed.682392>
- Peer, J. W., & Hillman, S. B. (2014). Stress and resilience for parents of children with intellectual and developmental disabilities: A review of key factors and recommendations for practitioners. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 11(2), 92–98. <https://doi.org/10.1111/jppi.12072>
- Rakap, S., Vural-Batık, M., & Coleman, H. (2023). Predictors of family burden in families caring for children with special needs. *Journal of Childhood, Education & Society*, 4(1), 56–71. <https://doi.org/10.37291/2717638X.202341245>
- Rakap, S., & Vural-Batık, M. (2024). Mitigating the impact of family burden on psychological health in parents of children with special needs: Buffering effects of resilience and social support. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 37(1), e13179. <https://doi.org/10.1111/jar.13179>
- Rydzewska, E., Dunn, K., Cooper, S. A., & Kinnear, D. (2021). Mental ill-health in mothers of people with intellectual disabilities compared with mothers of typically developing people: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Intellectual Disability Research*, 65(6), 501–534. <https://doi.org/10.1111/jir.12827>
- Sen, A. (2007). *Identidad y violencia: la ilusión del destino*. Katz editores.
- Sevgi, G., & Ayran, G. (2024). Investigating the caregiving burden and stress of mothers with children with special needs. *Journal of Pediatric Nursing*, 77, e538–e545. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.05.020>
- Şahin, H., Çakmak, A. & Erdem, Y. (2025). Özel ihtiyaçlı çocuğun annelerinin aile yükü ve sosyal izolasyon durumlarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 26 (1), 67–81. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1339610>
- Ulusoy, M., Şahin, N., & Erkmén, H. (1998). Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric properties. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 12(2), 163–172.
- Yildirim Dogru, S. S., & Arslan, E. (2008). Comparison of trait and state anxiety levels in mothers with a disabled child. *The Journal of Institute of Social Sciences*, 19, 543–553.

Extended Summary

The Relationship Between Anxiety Levels and Spousal Support Among Mothers of Children with Special Needs

Having a child with special needs is a multidimensional family experience that may affect daily routines, parental roles, psychological adjustment, and social relationships. Mothers often assume a central role in caregiving, education, service coordination, and emotional regulation within the family system. Consequently, mothers of children with special needs may experience anxiety related to their child's development, future independence, social acceptance, educational experiences, and ongoing support needs. Spousal support is

considered an important protective resource because it may reduce the caregiving burden, strengthen family functioning, and promote psychological well-being. However, the effects of spousal support may vary depending on cultural expectations, gender roles, patterns of family communication, and the availability of broader social support. The present study aimed to examine the relationship between perceived spousal support and anxiety levels among mothers of children with special needs. It also investigated whether mothers' anxiety levels and perceived spousal support differed according to maternal education level and the gender of the child with special needs.

Method

This study employed a quantitative correlational survey design. The target population consisted of mothers whose children attended special education and rehabilitation centers on the European side of Istanbul. The sample included mothers who were over 18 years of age, had a child with special needs attending a special education and rehabilitation center, voluntarily agreed to participate, and completed the data collection instruments. Convenience sampling was used because of the size of the population and the researcher's limited access to potential participants. Before data collection began, ethical approval was obtained from the relevant institutional ethics committee on April 9, 2025 (Decision No. 2025-03). Participants were informed about the purpose of the study, the voluntary nature of their participation, the confidentiality of their information, and the use of the collected data solely for scientific purposes.

Data were collected using a Personal Information Form, the Beck Anxiety Inventory, and the Spousal Support Scale. The Personal Information Form collected demographic information about the mother, spouse, family, and child with special needs. The Beck Anxiety Inventory was used to measure the severity of anxiety symptoms. The Spousal Support Scale was used to assess mothers' perceptions of emotional support, material and informational support, appreciation support, and social interest support provided by their spouses. The data were analyzed using SPSS. Before the primary analyses were conducted, the data set was examined for missing values, outliers, and compliance with distributional assumptions. Descriptive statistics were calculated to summarize participants' demographic characteristics and scale scores. Pearson correlation analysis was used to examine the relationship between anxiety and perceived spousal support. Independent-samples *t* tests were used for comparisons between two groups, whereas one-way analysis of variance was used for comparisons involving more than two groups. The level of statistical significance was set at $p < .05$. This analytical approach was selected because the study examined both the direction and strength of the relationship between the primary variables and group differences that could clarify the role of selected demographic characteristics.

Results

The findings showed that mothers' anxiety levels generally fell within the low-to-moderate range, although considerable individual differences were observed. The mean Beck Anxiety Inventory score indicated that some mothers experienced more pronounced anxiety symptoms, although the overall pattern did not indicate uniformly high levels of anxiety. The mean total score on the Spousal Support Scale suggested that mothers perceived a moderate level of support from their spouses. The relatively large standard deviations indicated substantial variability in both anxiety levels and perceived spousal support.

Analyses based on maternal education level showed no statistically significant differences in perceived spousal support. Scores for emotional support, material and informational support, appreciation support, social interest support, and total spousal support did not differ significantly across the maternal education groups. Similarly, mothers' anxiety levels did not differ significantly according to their education level. The mean anxiety scores across the education groups were similar, suggesting that the psychological burden associated with having a child with special needs could not be explained solely by maternal educational attainment.

A statistically significant difference was found in mothers' anxiety levels according to the gender of the child with special needs. Mothers of girls reported higher anxiety scores than mothers of boys. This finding may be related to social and cultural concerns regarding the safety, future independence, and social participation of girls with special needs. Finally, the correlation analysis revealed weak, negative, and statistically nonsignificant relationships between anxiety scores and all dimensions of spousal support. Although anxiety levels tended to decrease as perceived spousal support increased, the associations were not sufficiently strong to reach statistical significance.

Taken together, the findings indicated considerable heterogeneity among the participating mothers. Some mothers reported relatively low anxiety and moderate levels of spousal support, whereas others appeared to experience greater psychological strain. This variability suggests that intervention planning should consider each family's individual circumstances rather than assuming that all mothers have the same type or level of need.

Discussion

The findings indicated that perceived spousal support alone might not be sufficient to explain anxiety among mothers of children with special needs. This result differed partially from previous studies that emphasized the protective role of social support. One possible explanation is that the quality, consistency, and practical usefulness of support may be more important than the general perception that support is available. In cultural contexts in which caregiving responsibilities are strongly associated with motherhood, spousal support may be present without substantially changing the mother's perceived responsibility or caregiving burden. Therefore, the effects of spousal support may remain limited unless such support includes active participation in caregiving, shared decision-making, emotional responsiveness, and assistance in accessing external resources.

The absence of statistically significant differences according to maternal education level suggests that anxiety may be shaped more strongly by caregiving demands, child-related needs, social support networks, and socioeconomic conditions than by education alone. The higher anxiety levels reported by mothers of girls highlight the potential importance of gendered cultural expectations and safety-related concerns. Overall, the findings support an ecological interpretation of maternal anxiety. Interventions should not focus narrowly on increasing spousal support; they should also incorporate family counseling, father-involvement programs, psychosocial support groups, accessible guidance regarding rehabilitation services, and community-based support services. Future studies could employ longitudinal and qualitative designs to examine how the quality of spousal support and the extent of fathers' involvement influence maternal well-being over time. In practice, special education and rehabilitation centers may serve as accessible settings for early screening, referrals, parent-support programs, and the provision of sustainable family support.

Author's Declarations

Authors' Contributions: The authors contributed equally to this article.

Ethics Approval and Consent to Participate: The authors acknowledge that all procedures performed in this study involving human participants were conducted in accordance with the ethical standards of İstanbul Kent University Graduate Education Institute Ethics Committee (Decision Date: April 9, 2025; Decision No: 2025-03) and the 1964 Helsinki Declaration and its later amendments or comparable ethical standards. Participants were informed about the purpose of the study, their participation was voluntary, and they were assured that the collected data would be used solely for scientific purposes.

Competing Interests: The authors declare that they have no competing interests.

Funding and Acknowledgements: No funding was received for this research.

Data Availability: The data that support the findings of this study are available from the corresponding author upon reasonable request.

Copyright: Articles published in the *Turkish Journal of Special Education Research and Practice* are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Use of Artificial Intelligence for Writing Assistance: The authors used artificial intelligence tools to assist with language editing and improve the clarity of the manuscript. The authors reviewed and revised all AI-assisted content and assume full responsibility for the accuracy, integrity, and final content of the manuscript.